

УДК 327(477)

DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2023.46.42>

РОСІЙСЬКА ГЕОПОЛІТИКА У СВІТІ ПОСТПРАВДИ

Ростислав Романюк

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
Факультет міжнародних відносин, кафедра міжнародних відносин і дипломатичної служби
вул. Січових Стрільців, 19, 79000, м. Львів, Україна*

Наталія Романюк

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
Факультет міжнародних відносин, кафедра європейських та регіональних студій
вул. Січових Стрільців, 19, 79000, м. Львів, Україна*

У статті подано загальну характеристику розвитку геополітики як одного з теоретичних напрямів дослідження міжнародної проблематики. Автори стверджують, що сучасне геополітичне вчення набуло еkleктичних рис, інкорпорувавши в себе певну кількість суміжних підходів науки про міжнародні відносини. Автори поділяють погляд вчених критиків про неминучу пов'язаність геополітичних образів світу та зовнішньої політики.

Автори розглядають процес заміщення структуралістських орієнтацій зовнішньої політики пострадянської Росії суперечливими геополітичними уявленнями й образами. Можливість їхнього використання Росією у міжнародній діяльності слід пов'язати з властивими для класичної геополітики дихотомічними протиставленнями, що дають змогу мобілізувати населення на підтримку визначеної державної політики завдяки простим і зрозумілим кодам. Іншим сприятливим аспектом для втілення російських геополітичних наративів виявився загальний міжнародний контекст, пов'язаний із становленням так званої епохи постправди. Автори виявляють основні суперечності епохи постправди на теоретичному та практичному рівнях і пропонують висновки щодо можливостей втілення владних стратегій з боку окремих акторів, зацікавлених у порушенні статус кво.

З огляду на сучасний характер сучасних міжнародних процесів, вказано на поступовий «ціннісний поворот» у світовій політиці, що пов'язаний з усвідомленням важливості подолання постправди. Це, на думку авторів, сприятиме напрацюванню нових зовнішньополітичних підходів, орієнтованих на превентивну протидію спробам окремих акторів реалізувати власні одноосібні (геополітичні) стратегії в міжнародному середовищі. Зроблено висновки про важливість взаємодії акторів на основі усталених і релевантних у міжнародному співтоваристві правил та норм.

Ключові слова: геополітика, зовнішня політика, російська геополітика, постпозитивізм, епоха постправди, міжнародні відносини.

Постановка проблеми. Геополітика виникла наприкінці XIX ст. як теоретичний підхід, покликаний надати належне обґрунтування територіальній експансії держав. У той час геополітика зосереджувалася на розгляді взаємозв'язку простору та державної могутності крізь призму бінарних протилежностей: суша-море, гірський-рівнинний, зручний-невигідний тощо. Ці протилежності давали змогу аналізувати переваги держав відповідно до їхнього просторового розміщення у досить спекулятивний спосіб: світ вимірювався і поділявся, виходячи зі специфічних державних інтересів. Саме наведена особливість геополітики – пояснення міжнародних відносин шляхом (бінарних) протиставлень та властиве для неї уявлення про скінченний характер світового простору, за який народи та держави змушені вести постійну боротьбу, відкрили шлях до багатьох зловживань, насамперед

з боку націонал-соціалістів у Німеччині. Відтак, з огляду на негативний досвід використання геополітики під час Другої світової війни, вона, як науковий підхід, зазнала тривалої маргіналізації. Лише на зламі 1980-х – на початку 1990-х років відбулося своєрідне «відродження» геополітичного мислення у контексті спроб пояснити актуальні на той час зміни міжнародного середовища. Більше того, геополітичні дискурси інкорпоровали низку підходів із суміжних парадигм науки про міжнародні відносини і навіть окремих суспільних дисциплін. Зауважимо, що еклектичне поєднання в сучасній геополітиці елементів багатьох експланативних програм, передовсім зі сфер соціології, економіки, політології, історії, культурології, сприяло утвердженню переконання про її епістемологічну широту й експланативну (над)спроможність. Очевидним наслідком такого уявлення стало некритичне ставлення до «об'єктивних» істин, які експлуатує цей теоретичний напрям. Зауважимо, що геополітику, як засновану на дихотомічних протиставленнях і спрощених відображеннях міжнародної реальності, легко використати для практичних політичних потреб. Прості й однозначні коди дають можливість ефективно мобілізувати громадську думку на підтримку визначеного політичного «порядку денного». Останнє є особливо придатним у випадку суспільств, ідентичність яких зазнала згубних деформацій через авторитарний або тоталітарний досвід. Насамперед, намагання з їхнього боку визначити чіткі й зрозумілі політичні цілі щодо власного міжнародного призначення в постмодерному мінливому світі провокує «втечу» до геополітичного надбання.

Аналіз досліджень і публікацій. У сучасній науці про міжнародні відносини сформувався чіткий «поділ праці» між двома напрямками геополітичного дискурсу, який поділяють на (нео)класичну та критичну складові. Беручи за основу цей поділ, слід виділити найістотніші дослідження вчених-неокласиків, реалізовані Г. Волькельсдорфером [1, с. 33 – 56], К. Флінтом та П. Тейлором [2], Г. Шульцом [3]. Серед релевантних учених критиків – Г. Дерек [4], С. Долбі [5], Дж. Рагі [6], Дж. О'Туал [7]. Загальні принципи систематизації окремих теорій та підходів у науці про міжнародні відносини, зокрема геополітичного дискурсу, подають С. Барчіл та Е. Лінклейтер [8], С. Вебер [9], М. Гріффітс [10], Т. Данн [11].

Метою статті є розкрити особливості розвитку геополітичних уявлень в сучасній російській політичній теорії та практиці, як зумовлені конкретними історичними змінами й міжнародно-політичними обставинами. Досягнення мети реалізоване на основі епістемології постпозитивізму та критичного переосмислення окремих геополітичних тенденцій у розвитку сучасного міжнародного середовища.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Дослідження проблематизує уявлення про геополітику як про теорію та практику світової політики, що значною мірою утвердилося в низці (пост)соціалістичних держав, зокрема у Російській Федерації. Спростування «об'єктивного» характеру геополітичних ідей та експланативних програм на прикладі сучасної Росії вказує на інструментальний, владний характер російських геополітичних уявлень та картографічних відображень, котрі слугують забезпеченню конкретних зовнішньополітичних цілей цієї держави.

Виклад основного матеріалу. Істотний прогрес розвитку й поширення міжнародно-правових засобів забезпечення державних інтересів поступово призвели до своєрідної нівеляції «чистих» форм реальної політики, а водночас й можливостей інструменталізації «класичного» геополітичного надбання у світовому контексті. Геополітичні погляди як складова політичного реалізму, поширюючись у політичних дискурсах розглядалися до недавнього часу лише як абстрагована від реальної ситуації декларація інтересів держав, пов'язаних з бажанням здійснювати вплив над визначеними частинами простору.

Можливість втілення таких геополітичних уявлень крізь призму раціональності істотно обмежувалася не лише структурними особливостями розвитку міжнародних відносин, але й фактично гегемонічним статусом інституційного дискурсу. Так, зокрема «дилема безпеки» держави намагалися подолати шляхом зміцнення взаємних договірних зобов'язань у межах військово-політичних блоків та посилення власної могутності через колективізацію коштів оборони.

Україна, відмовившись від ядерного арсеналу, отримала відповідні гарантії власної безпеки та територіальної цілісності від Великої Британії, США та Російської Федерації (1994). Водночас, змінені обставини у Центральній та Східній Європі – фактичне наближення НАТО та ЄС до західних кордонів України докорінно змінили ситуацію, яка склалася у регіоні з початку 1990-х років. Причому ця зміна стала наслідком не стільки збільшення культурно-цивілізаційної присутності та впливу Заходу у цій частині Європи, скільки збереження рудиментарного уявлення щодо геополітичного виміру державної могутності з російського боку.

«Миру загрожує Росія і тільки Росія...» [12, с. 69], – стверджував ще XIX ст. Отто фон Бісмарк. З позицій сьогодення слід констатувати, що складні багатоукладні уявлення взаємозалежності у сучасному світі не знайшли належної рецепції у суспільно-політичній думці та (гео)політиці сучасної Росії. Фактично Україна виявилася не стільки виразом цивілізаційного «розламу» між Заходом та Сходом, як було прийнято вважати, скільки однією з найважливіших складових діалектики світового прогресу.

Російська «геополітика» в постмодерну еру. На зламі XX і XXI століть серед багатьох представників академічного середовища держав Центральної і Східної Європи, зокрема й України, спостерігалось значне зацікавлення російським геополітичним дискурсом. Примітним є те, що у самій Росії не існувало тривалої геополітичної традиції¹. Її становлення розпочалося одразу після розпаду соціалістичного табору.

Як відомо, панівною світоглядною парадигмою у колишньому СРСР був марксизм-ленінізм, який у теорії міжнародних відносин має спільні ідейні основи зі структуралізмом. Особливістю структуралізму є розгляд відносин між державами з перспектив панівних систем, наприклад виробничих структур чи продуктивних сил. Звідси діалектика світового розвитку полягає у принциповому антагонізмі між самими структурами (наприклад, способами виробництва), або є пов'язаною з конфліктами, що відбуваються всередині цих структур (наприклад, між окремими соціальними класами). Відтак питання «простору» у його географічному вимірі потрапляє у поле зору структуралізму лише у контексті проблематики розміщення структур виробництва, поділу праці тощо.

З ідеологічних міркувань, «простір» для СРСР все ж відіграв певне значення, адже йшлося про можливість поширення комуністичних чи соціалістичних ідей у світовому контексті. Тому недопущення зміцнення впливу інших суспільних систем (капіталізму) було необхідною передумовою стабільного функціонування радянської моделі, її безперешкодного розвитку та експорту в інші держави. Інструментами СРСР у боротьбі зі «світовим капіталізмом» були, зокрема, підтримка лівих політичних сил у державах Заходу, допомога комуністичним рухам у країнах третього світу, антиімперіалістична пропаганда, боротьба з вільнодумством, обмежені локальні конфлікти, перегони озброєнь.

Розпад СРСР спричинив не лише зміни у балансі сил на користь демократичних країн Заходу, але й змусив Росію, яка оголосила себе наступницею СРСР, вдатися до пошуку ідеологічних патернів, котрі могли б ефективно «підмінити» марксизм-ленінізм

¹ Примітка. Як певний виняток можна розглядати так зване євразійство.

при обґрунтуванні зовнішньополітичної проблематики. Це актуалізувало інтерес до геополітики.

Зауважимо, що у цьому випадку доречно використовувати термін «підмінити», а не «замінити», оскільки марксистсько-ленінська ідеологія у Росії не була остаточно замінена. Більше того, у російському (зовнішньо)політичному дискурсі спостерігаємо оригінальний симбіоз підходів, котрі на початку ХХ ст. були конкурентними й фактично взаємовиключними: якщо геополітика, як напрям у межах політичного реалізму, спрямовувалася на обґрунтування імперіалізму шляхом наведення політико-географічних міркувань, то теорія імперіалізму у межах структуралізму, – спростовувала політичні мотиви територіальної експансії з допомогою економічних аргументів. Водночас, не можна обійти увагою той факт, що реалізм та структуралізм є спорідненими. Якщо брати до уваги дві принципові перспективи з пояснення міжнародних феноменів, які існують у теорії міжнародних відносин, – спрямовану на акторів та зосереджену на структурах, – то відмінність між реалізмом й структуралізмом спрощено можна подати як орієнтацію на відповідні експланативні програми – реалізм бере до уваги властивості акторів, а структуралізм – особливості структур або систем. Отож, щонайменше, слід констатувати як існування спільного для обох теоретичних напрямів (геополітики й теорії імперіалізму) предмета розгляду, тобто явища поширення акторами власного впливу у міжнародному середовищі (властиво, процесів експансії або імперіалізму), так і наявність розбіжностей у розумінні нормативних передумов та наслідків поширення такого впливу.

«Відкриття» Росією заново геополітичних підходів кінця ХІХ – початку ХХ ст. й несприйняття поступу геополітичного пізнання з ускладненими уявленнями щодо структури державної могутності кінця ХХ – початку ХХІ ст., пояснюється спрощеною адаптацією бінарних геополітичних протиставлень класичної геополітики до потреб ідеологічної мобілізації пострадянської Росії. Позитивне сприйняття соціалізму радянського зразка трансформувалося і посилювалося у розумінні так званого «руського міра», а демократія з характерною для неї вільноринковою (капіталістичною) конкурентною формою відносин стала сприйматися як загроза російським цінностям, базованим на незаперечному авторитеті й позірній рівності решти громадян. Структуру цих цінностей було підсилено з допомогою інкорпорації до неї уявлень щодо переваги православних християнських принципів, порівняно з іншими напрямами чи релігіями. Фактично йшлося про формування нової системи дихотомічного світосприйняття, здатного мобілізувати суспільну думку.

Водночас відбувся перехід від структуралізму до реалізму: Росія (попри ототожнення з радянським спадком) перестала розглядати себе хоч і ключовим, проте все ж таки одним із елементів системи держав, об'єднаних за певним (ідеологічним) принципом (соціалізм), котрі повинні протистояти іншим державам, як складовим конкурентної системи (капіталізм). Розпочалися навіть спроби обґрунтувати для Росії самотунній «третій шлях», який забезпечив би розвиток її власної унікальної суспільно-економічної формації, що не була би ані соціалістичною, ані капіталістичною. З огляду на це актуалізувалася також дискусія щодо кількості полюсів міжнародної системи, у межах якої Росія позиціонувала себе одним з гегемонів (поряд з КНР) на євразійському просторі, що володіє правом диктувати умови й проектувати власний вплив. Паралельно у Росії зміцнилося переконання, що західним ліберальним демократіям нічого протиставити латентному зміцненню російських позицій.

Постпозитивістські підходи (зокрема соціалконструктивізм) в науці про міжнародні відносини вказують на соціальне навчання, як на необхідний елемент світового прогресу. Цій тезі суперечить постійне некритичне відтворення рудиментарних уявлень про «ворожість

Заходу» щодо російських (духовних) цінностей, «благородну й безкорисну миротворчу діяльність» Росії у «ближньому зарубіжжі», єдність усіх слов'ян на чолі з «великим російським братом» тощо в російській суспільній свідомості. При цьому, більшість росіян розуміють, що в розвинених країнах Заходу стандарти та рівень життя незрівнянно вищі ніж у Росії й підсвідомо намагаються їх наслідувати. Водночас послідовної рецепції передових елементів західного світогляду у російському середовищі не відбувається.

Паралельно у сфері внутрішньої та зовнішньої політики спостерігається постійне «відмивання» власного непривабливого образу через дихотомічні протиставлення російських цінностей, інтересів, переконань, способу життя тощо, як апіорі «кращих» за відповідні взірці інших народів та держав. У межах російського дискурсу намагання інших держав чи навіть усього міжнародного співтовариства ефективно врегулювати кризові ситуації як правило завжди пов'язані з латентним бажанням нашкодити «справедливим» і «безкорисливим» російським прагненням знайти потенційно «кращі» рішення. Супутнім до цих протиставлень є поширення космополітичних переконань та геополітичних образів, заснованих на російських уявленнях про власну цивілізаційну вищість й територіальну велич. Суб'єктивне сприйняття уявного права на усі території, на які у визначені історичні періоди поширювалося російське панування або тільки могло гіпотетично поширитися, підтримуване та зміцнюване засобами масової інформації РФ, вилилося у некритичне ставлення більшості росіян до злочинної політики власної держави. Водночас ці уявлення про власну винятковість слугують «місцем втечі» російської свідомості від реальних внутрішньополітичних та суспільних проблем.

Таким чином, своєрідна амальгама (гео)політично навантажених інтерпретацій у поєднанні з перевагами постмодерного світу («епоха постправди»), розглядалася й продовжує розглядатися російським академічним середовищем та політикумом як засіб та можливість для втілення власних зовнішньополітичних пріоритетів.

«Епоха постправди» як контекст реалізації російських геополітичних наративів. Чому так звана «епоха постправди» стала необхідною умовою успішного втілення односторонніх (геополітичних) стратегій, зокрема таких, що підважують традиційні уявлення про світовий порядок? Відповідь на це питання слід шукати в двох вимірах – теоретичному та праксеологічному. На теоретичному рівні епоха постправди була очікуваним наслідком постпозитивістського «перевороту» в соціальних науках, насамперед у політичній філософії та теорії міжнародних відносин держав Заходу, коли поширилося переконання про неодмінно суб'єктивний характер знання, а відтак про відсутність наукової об'єктивності. Постмодерністська дестабілізація «правди» разом із критичними аспіраціями науки дали змогу не лише генерувати «корисні нісенітниці» з політичною метою, а й домагатися визнання власних претензій на право їхнього існування поряд з іншими та на поширення «альтернативних точок зору».

Зауважимо, що співвідношення правди і політики завжди було вельми суперечливим, адже омана і підступ у всі часи були частиною реалізації влади та політики могутності. Так, зокрема, стверджує політичний реалізм. Водночас, сучасні технології, пов'язані з соціальними медіа, надали переконливості академічному уявленню про міжнародні відносини як сферу боротьби між дивергентними стратегічними розповідями. При цьому з уваги був частково втрачений той незаперечний факт, що політична боротьба, у тому числі й у міжнародних відносинах, завжди ведеться за владу.²

² Примітка. Тут доречніше використати англomовний термін *power*, який у міжнародних відносинах зазвичай застосовують на окреслення влади, могутності чи домінування.

Тим не менше, слід погодитися з думкою, що розкриття прихованих, невиразних, пригнічених чи «забутих» альтернатив є передовим явищем не лише з погляду критичних підходів науки про міжнародні відносини, а й конструктивним процесом політичної діяльності, який задовольняє емансипаційні вимоги й забезпечує прогресивний розвиток людства. Однак трактування усіх конкурентних уявлень та позицій як однаково релевантних і вартісних неминуче веде до певного нігілізму [13, с. 249–250]. Цей аспект дає змогу акцентувати на напруженості між політичною теорією та практикою. Якщо політична теорія не виключає можливості співіснування множини різних (іноді суперечливих) нормативних уявлень, то політична практика не може бути ефективною в умовах нормативної невизначеності чи гетерогенності, оскільки немає нічого більш політичного, ніж визначити, що, коли і кому повинно належати [14, с. 148].

Тому поступове поширення постпозитивістських підходів у політичній практиці мало двоякі наслідки. З одного боку, це сприяло емансипації й залученню субальтернів (без чого сучасний демократичний розвиток був би немислимим), а з другого, – вело до посилення невиразності політичних альтернатив. Насамперед останній аспект заклав основи для небезпечної «ерозії» світоглядно-ціннісних орієнтацій у державах Заходу, дав змогу безперешкодно тиражувати погляди, спрямовані на дезорієнтацію та непевність щодо правдивих відображень політичної реальності. Очевидно саме в цьому полягало прагнення владної дестабілізації умов політичного розвитку західних демократій з боку їхніх суперників. Утім, з початком повномасштабного вторгнення в Україну (2022 р.), ситуація у межах західних суспільств зазнала змін: те, що зовсім нещодавно здавалося критичним та емансипаційним, сьогодні скидається на складову ерозії здорового глузду. Все активніше в політичному дискурсі поширюється переконання про необхідність ціннісної орієнтації політичної діяльності. Утім, незважаючи на своєрідний «ціннісний поворот» в переосмисленні основ політичного буття, слід констатувати, що позбутися критичних вимог, – як привілейованих аспектів пізнання й сучасної політичної діяльності, – демократичні суспільства будуть неспроможні, ані з теоретичного, ані з практичного поглядів.

Висновки. Динаміка світової політики від обрання Д. Трампа президентом США та проведення кампаній референдуму у Великій Британії щодо Brexit й вихід цієї країни з ЄС, до посилення інформаційної війни, відродження геополітики в Європі та агресії Росії проти України продемонстрували, що ліберальним суспільствам важко виявляти шкідливі альтернативні розповіді та протидіяти їхньому тиражуванню, адже це розглядається як загроза демократії. Водночас, на переконання К. Вайта, ми не можемо жити, не кажучи вже про вивчення міжнародних відносин, без онтологічного відчуття реальності, незалежної від людської думки. Ми маємо також визнати, що деякі точки зору є кращими за інші, і пояснити чому [15].

Останнє вимагає звернення до чіткої й незаперечної системи «еталонних» уявлень про «добро» і «зло» (з перспектив конкретних суспільства чи держави), а також постійної «перевірки» сумнівних тенденцій власного розвитку. Відтак, реалізація дієвої політики немислима поза напрацюванням «магістральних» і, водночас, несуперечливих візій майбутнього з боку визначеного міжнародного актора. Необхідність «називати речі своїми іменами» є нормативним висновком і, водночас, вимогою у контекстах формування смислів сучасної політичної діяльності. Вона також трансформуватиме роль дипломатії у площині зменшення гнучкості щодо конкурентних стратегій і змушуватиме до посилення відповідальності за реалізацію визначених ініціатив на міжнародному рівні [14, с. 143].

Як свідчать намагання Росії втілити власні геополітичні амбіції в міжнародному середовищі, нечіткі уявлення щодо справжніх намірів та реальної спроможності

міжнародного співтовариства вплинути на заколотника проти миру може, за певних обставин, спонукати його до спроб реалізувати власні некомплементарні цілі. З іншого боку, фактична неспроможність міжнародного співтовариства сповна використати власний військовий потенціал проти агресора, що володіє ядерним арсеналом (це підтверджує, зокрема, початково амбівалентна позиція партнерів України після повномасштабного російського вторгнення), дає змогу стверджувати про актуальність так званої «політики без принципів». Відомий постмодерніст Д. Кемпбелл [16] визначав її у категоріях відповідальної реалізації міжнародної політики з урахуванням потенційних наслідків сьогодишніх дій у майбутньому. Це не означає, що політика повинна бути безпринципною, а якраз навпаки, – вказує на необхідність реалістичної оцінки можливих сценаріїв розвитку ситуації й недопущення підтримки потенційних злочинних режимів задля власної короткострокової користі. Фактично «тіні майбутнього» повинні спонукати держави до виважених міжнародно-політичних рішень. У випадку Росії це мало би передбачати здійснення тривалого систематичного «структурного тиску» з боку міжнародного співтовариства з метою не допустити втручання чи акти агресії з її боку щодо сусідніх держав і територій та обмеження можливостей залучати до розвитку російської держави західного наукового, технічного, фінансового та інших різновидів капіталу. При цьому істотним викликом може стати пошук «спільного знаменника» при концептуалізації базових засад функціонування демократичних спільнот західного типу, які не піддаватимуть ревізії під тиском подальшого демократичного діалогу [14, с. 143]. Так чи інакше, сучасний «ціннісний поворот» у міжнародній політиці, зумовлений неспровокованою агресією Росії проти України та російськими спробами силою забезпечити ревізію основ світового укладу, відкриває перспективу до закінчення «епохи постправди» й веде до значного обмеження можливостей з інструменталізації гібридних стратегій у міжнародному середовищі.

Список використаної літератури

1. Wolkersdorfer G. Politische Geographie und Geopolitik: Zwei Seiten derselben Medaille? *Politische Geographie. Handlungsorientierte Ansätze und Critical Geopolitics. Heidelberger Geographische Arbeiten / (Hrsg.) Reuber Paul, Wolkersdorfer Günter. B. 112. Heidelberg : Selbstverlag des Geographischen Instituts Heidelberg, 2001. 304 S.*
2. Flint C., Taylor P. J. *Political Geography: World-Economy, Nation-State and Locality. 7th edn. London and New York : Routledge, 2018. 390 p.*
3. Schultz H-D. Herder und Ratzel: Zwei Extreme, ein Paradigma? *Erdkunde. 1998. Nr. 52. S. 212–233.*
4. Derek G. *Geographical Imaginations. Cambridge : Blackwell, 1994. 456 p.*
5. Dalby S. Calling 911: geopolitics, security and America's new war. *Geopolitics. Nr. 8 (3). 2003. P. 61–68.*
6. Ruggie J. G. Territoriality and Beyond. Problematising Modernity in International Relations. *International Organization. 1993. Nr.47 (1). P. 139–174.*
7. Ó Tuathail G. Critical Geopolitics: The Politics of Writing Global Space. *Borderlines. B. 6. Minneapolis : University of Minnesota Press, 1996. 328 p.*
8. *Theories of international relations / Scott Burchill et al. 3rd ed. Palgrave Macmillan, 2005. 321 p.*
9. Weber C. *International relations theory: a critical introduction. 3rd ed. London & New York : Routledge, 2010. 336 p.*
10. *International relations theory for the twenty-first century : an introduction / Ed. Martin Griffiths. London & New York : Routledge, 2007. 200 p.*

11. Dunne T., Kurki, M., Smith, S. *International Relations Theories: Discipline and Diversity*. Oxford : Oxford University Press, 2007. 400 p.
12. Schmidt Axel. *Das Ziel Rußlands*. Stuttgart : Verlag von J. Engelhorn's Nachf., 1916.
13. Keohane R. *International Relations Theory – Contributions of a Feminist Standpoint*. *Millennium*. 18, no. 2 (June 1989). P. 245–253.
14. Романюк Р., Романюк Н. Імперативи сучасного міжнародно-політичного розвитку: тренди, техніки, тенденції. *Вісник Львівського університету. Серія міжнародні відносини*. 2017. Випуск 42. С. 140–152.
15. Wight C. *Post-Truth, Postmodernism and Alternative Facts*. *New Perspectives*. October 2018. P. 17–29.
16. Campbell D. *Politics without Principle: Sovereignty, Ethics, and the Narratives of the Gulf War*. Boulder, CO : Lynne Rienner, 1993. 115 p.

RUSSIAN GEOPOLITICS IN THE POST-TRUTH WORLD

Rostyslav Romaniuk

Ivan Franko National University of Lviv,

*Faculty of International Relations, Department of International Relations and Diplomatic Service
Sichovykh Striltsiv str., 19, 79000, Lviv, Ukraine*

Nataliia Romaniuk

Ivan Franko National University of Lviv,

*Faculty of International Relations, Department of European and Regional Studies
Sichovykh Striltsiv str., 19, 79000, Lviv, Ukraine*

The article presents a general description of the development of geopolitics as one of the theoretical approaches to the international relations study. The authors argue, that modern geopolitics has acquired eclectic features, having incorporated a certain number of related approaches of the science of international relations. The authors share the view of other critics about the inevitable connection between geopolitical images and foreign policy.

The authors consider the process of replacing the structuralist orientated foreign policy of post-Soviet Russia by contradictory geopolitical ideas and images. The possibility of their use by Russia in its international activities should be related to the dichotomous approaches of classical geopolitics, which make it possible to mobilize the population in support of certain state policy due to their simple and understandable codes. Another favorable aspect for the realization of Russian geopolitical narratives turned out to be the general international context, associated with the emergence of the so-called post-truth era. The authors reveal the main contradictions of the post-truth era at the theoretical and practical levels and offer their conclusions about the possibilities of implementing power strategies by individual actors interested in disrupting the status quo.

The authors indicate the gradual «value turn» in world politics, which is connected with the importance to overcome the post-truth era. This will contribute to the development of new foreign policy approaches, focused on preventive disapproval of the attempts, made by the individual actors to implement their own individual (geopolitical) strategies in the international environment. Conclusions about the importance of interaction between actors on the basis of established and relevant rules and norms in the international community were made.

Key words: geopolitics, foreign policy, Russian geopolitics, post-positivism, post-truth era, international relations.